

УДК 811.161.2'38:070.41

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-27>

Алла ГОВОРУН,

orcid.org/0000-0002-5392-9003

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, української та іноземної філології
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) hovorunalla@gmail.com*

Олена ПЕТУХОВА,

orcid.org/0000-0003-2368-3177

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, української та іноземної філології
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) eip019680@gmail.com*

Вікторія ЧОРНА,

orcid.org/0000-0002-7288-9043

*старший викладач кафедри мовної підготовки
Державного біотехнологічного університету
(Харків, Україна) viktoriachornaya9@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРИЙМЕНИКОВИХ ГРУП З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

Стаття присвячена особливостям перекладу прийменникових груп з української мови на англійську. Проблема перекладу прийменників пов'язана з вибором відповідників в англійській мові. У статті доведено, що складнощі відтворення прийменникових груп полягають у розбіжностях будови мов, наборі граматичних категорій, форм та конструкцій. Тому виникла необхідність провести семантичний аналіз прийменникових груп при перекладі з української мови на англійську на матеріалі дібраних словосполучень зі словників та медійних текстів для порівняння перекладу з української мови на англійську. Задля досягнення мети дослідження було задіяно описовий, порівняльно-зіставний та семантичний методи.

Під час аналізу перекладів було встановлено, що відтворення прийменників вимагає детального вивчення стилю тексту та його змісту, оскільки переклад деяких українських прийменників може мати два і більше варіантів в англійській мові, які не є взаємозамінними. Тому неправильно ужитий прийменник може спотворити зміст тексту або не відповідати його стилю.

Стаття містить роз'яснення значень прийменників в сучасній українській мові з метою їх правильного відбору при перекладі на англійську. У роботі представлено найбільш вживані прийменникові групи та їх основні значення, наведено приклади вживання прийменників у медійному дискурсі – у текстах новин, а також у текстах офіційного змісту.

З'ясовано, що при перекладі українських прийменників в англійських текстах не завжди вживаються відповідники, зафіксовані у словниках, а подекуди англійськими прийменниками замінюються інші частини української мови. З огляду на це, можна стверджувати, що навіть у перекладах новинних та офіційних текстів відчувається творчість перекладача, яка робить його тексти приємними для сприйняття та зрозумілими для аудиторії.

***Ключові слова:** медійний дискурс, текст новин, офіційний текст, переклад, прийменник.*

Alla HOVORUN,

orcid.org/0000-0002-5392-9003

PhD, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Ukrainian and Foreign Philology

Kharkiv State Academy of Design and Arts

(Kharkiv, Ukraine) hovorunalla@gmail.com

Olena PETUKHOVA,

orcid.org/0000-0003-2368-3177

PhD, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Ukrainian and Foreign Philology

Kharkiv State Academy of Design and Arts

(Kharkiv, Ukraine) eip019680@gmail.com

Viktoriia CHORNA,

orcid.org/0000-0002-7288-9043

Senior Teacher at the Language Training Department

State Biotechnological University

(Kharkiv, Ukraine) viktoriachornaya9@gmail.com

PECULIARITIES OF TRANSLATION OF PREPOSITIONAL GROUPS FROM UKRAINIAN TO ENGLISH

The article is devoted to the peculiarities of translation of prepositional groups from Ukrainian to English. The problem of translating prepositions is related to the choice of counterparts in the English language. The article proves that the difficulties of reproducing prepositional groups lie in differences in the structure of languages, a set of grammatical categories, forms and constructions. Therefore, it became necessary to conduct a semantic analysis of prepositional groups when translating from Ukrainian to English on the basis of selected word combinations from dictionaries and media texts to compare the translation from Ukrainian to English. In order to achieve the goal of the research, descriptive, comparative and semantic methods were used.

During the analysis of the translations, it was established that the reproduction of prepositions requires a detailed study of the style of the text and its content, since the translation of some Ukrainian prepositions has two or more variants in the English language that are not interchangeable. Therefore, an incorrectly used preposition can distort the content of the text or not correspond to its style.

The article contains an explanation of the meanings of prepositions in the modern Ukrainian language with the aim of their correct choice when translating into English. The work presents the most used prepositional groups and their main meanings, gives the examples of prepositions usage in media discourse – in news texts, as well as in the texts of official content.

It has been found that when translating Ukrainian prepositions in English texts, the equivalents recorded in dictionaries are not always used, and sometimes other parts of speech of the Ukrainian language are replaced by English prepositions. Considering this, it can be said that even in the translations of news and official texts, the creativity of the translator is felt, which makes his texts pleasant for perception and understandable to the audience.

Key words: *media discourse, news text, official text, translation, preposition.*

Постановка проблеми. Прийменники – це службові слова, що слугують для зв'язку іменника, займенника або числівника з іншими словами у реченні. Питання статусу прийменника тісно пов'язане з питанням його семантики. Надання прийменникам статусу слова означає надання йому як лексичного, так і граматичного значення, оскільки їх єдність закладена в самих словах. Прийменники можуть мати значний вплив на зміст речення в цілому і навіть означати прямо протилежне. Мовознавці вважають, що «прийменники за значенням не відрізняються кардинально від інших слів» (Crystal, 2004). Однак значення прийменник має свої особливості. Перш за все, це визначається «високим ступенем узагальнення,

що не свідчить однак про втрату лексичного значення, адже значення прийменників є унікальним для кожного випадку і розкривається в контексті в поєднанні з іншими словами» (Marchetti, 2018). Деякі прийменники мають навіть «виразне стилістичне забарвлення» (Загнітко, 2012), а також визначають сферу вживання фрази, до складу якої вони належать. Тому, наприклад, в текстах офіційно-ділового стилю вживаються похідні складні прийменники, як-то *з точки зору, за повідомленням* та інші. Вони сприяють узгодженості викладу змісту інформації. Для офіційно-ділового стилю характерні сталі прийменникові словосполучення: *з метою, до уваги, у зв'язку з тим, з приводу* тощо.

В українському реченні, так само, як і в англійському, прийменники відіграють значну роль, оскільки вони допомагають зв'язувати слова у реченні. Прийменники використовуються в англійській мові частіше, ніж в українській. Це пояснюється тим, що в англійській мові, на відміну від української, закінчення відмінків майже відсутні, тому прийменники переймають на себе роль вираження зв'язку іменника (або займенника) з іншими словами в реченні. З огляду на це, важливим видається вивчення способів перекладу українських прийменників на англійську мову, а також відтворення українських відмінків за допомогою прийменників в англійській мові. У таких випадках при перекладі найбільш уживаними є прийменники *of*, *to*, та *in*. Слід звернути увагу на те, що прийменники входять до складу різних словосполучень і виразів: *at last* – нарешті, *at first* – спочатку, *at home* – вдома, *at night* – вночі, *in vain* – дарма, *on foot* – пішки, *for ever* – назавжди, *by the way* – до речі і т.д. Окрім того, прийменники можуть виражати просторові, часові, причинні та ін. значення. В українській мові вони виражаються не тільки прийменниками, а й відмінковими закінченнями, в англійській мові ці значення виражаються тільки прийменниками, оскільки іменники в загальному відмінку, з якими вони сполучаються, не мають спеціальних закінчень.

Аналіз досліджень. Функціонування мовних одиниць на прикладі різних мов та у різних аспектах досліджувалось як вітчизняними (Архипенко, 2020; Загнітко 2012; Щербак, 2016), так і зарубіжними лінгвістами (Crystal, 2004; Marchetti, 2018). Низка розвідок присвячена особливостям перекладу у різних аспектах (Burne, 2016; Schulz, 2020; Translating, 2016), зокрема культурологічний аспект у фахових перекладах представлено у розвідках С. Рейнарта (2009), Р. Штольце (2010) та Г. Штікеля (2004); еквівалентність у фахових перекладах розглянута у роботах А. Радзісцевської (2010). Водночас відсутні роботи, присвячені особливостям перекладу українських прийменників на англійську мову.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей перекладу українських прийменникових груп англійською мовою.

Виклад основного матеріалу. Переклад українських прийменників на англійську мову має певні особливості, враховуючи те, що в англійській мові не розвинута система відмінків. З огляду на це, слід правильно підбирати англійські прийменники, щоб відтворити зв'язок слів в українському реченні. Іншими словами, вибір англійського прийменника залежить від того, який

відмінок вживається в українському варіанті. Так, родовий відмінок української мови часто відтворюється англійською мовою прийменником *of*: *It happened because of that man.* – Це сталося через того чоловіка. У свою чергу, давальний відмінок відтворюється прийменником *to*: *You should give it to the man.* – Вам варто віддати це чоловіку. Український орудний відмінок при перекладі англійською мовою замінюється прийменниками *by* або *with*: *The real road was opened by a man.* – Справжня дорога була винайдена чоловіком. Місцевий відмінок відтворюється в англійській мові прийменниками *about* або *of*: *I cannot say anything bad about that man.* – Я не можу сказати нічого поганого про того чоловіка. Варто звернути увагу на те, що з українськими називним та знахідним відмінками в англійській мові прийменники не вживаються.

Під час перекладу українських прийменників слід пам'ятати, що деякі з них мають різні варіанти перекладу, залежно від стилю та змісту тексту. Наприклад, прийменникова група «згідно з» може перекладатися за допомогою прийменників *by*, *in*, *in ... with*, *under*, однак вони не є взаємозамінними:

- *by the law* – згідно з законом;
- *in conformity with* – згідно з;
- *in theory* – теоретично, згідно з теорією;
- *under the contract (agreement)* – за контрактом (угодою), відповідно до (згідно з) контракту (угодою).

З-поміж найбільш уживаних групових прийменників було виокремлено такі:

- згідно з* – *according to*
- порівняно з* – *as compared with (in comparison with)*

- станом на* – *as of*

- через щось* – *because of*

- згідно з* – *in accordance with*

- на додаток до* – *in addition to*

- у випадку* – *in case of*

- відповідно до* – *in conformity with*

- внаслідок, в результаті* – *in consequence of*

- у зв'язку з / з огляду на* – *in view of*

- через, завдяки* – *owing to*

- за дорученням* – *on behalf of*

- згідно з, в залежності від, при умові* – *subject to.*

Аналіз медійних текстів показав, що ці прийменникові групи уживаються здебільшого у публіцистичних та офіційно-ділових текстах. Наприклад, на сайті ВВС у новинах про Україну було зафіксовано уживання таких прийменникових груп у перекладах з української мови: *according to*, *in case*, *as of* та інші. Розглянемо

деякі приклади. У статті під назвою *Ukraine war: Zelensky calls West's Russian oil cap 'weak'* від 04.12.2022 ужито приєднаних груп *according to* у значенні «відповідно до», яке надається словниками. Однак у цьому контексті більш вдалим буде переклад «за даними»: *Before the war, in 2021, more than half of Russia's oil exports went to Europe, according to the International Energy Association.* (BBC, 2022) – *До війни, у 2021 році, більше половини російського експорту нафти йшло до Європи, за даними Міжнародної енергетичної асоціації.*

Українські приєднані групи можуть перекладатися на англійську мову прийменниками, значення яких не зафіксовано у словниках. Так, приєднані група «згідно з» перекладена в англійському реченні прийменником *from* у статті *War in Ukraine: Can we say how many people have died?* від 01.07.2022: *From Aled's totals, BBC News has identified about 3,600 civilian deaths as of mid-June, while the UN has confirmed about 4,700 during the conflict up to the end of the month* (BBC, 2022) – *Згідно з загальними даними проекту Aled, BBC News ідентифікувала близько 3600 загиблих серед цивільного населення станом на середину червня, тоді як ООН підтвердила близько 4700 загиблих під час конфлікту до кінця місяця.*

У статті *Ukraine: Refugees in the North East Mark Independence Day* від 25.08.2022 при перекладі на англійську мову вжито прийменник *in case*, його словниковий переклад «у разі / якщо» співпадає з українським варіантом повідомлення: *Events in Ukraine to mark independence from the former Soviet Union in 1991 were banned on Wednesday in case they became targets for Russian missiles.* (BBC, 2022) – *У середу в Україні заборонили заходи на честь незалежності від колишнього Радянського Союзу в 1991 році, якщо вони стануть мішенями для російських ракет.*

Прийменник *as of* зафіксовано у значенні «станом на» у статті під назвою *Ukraine war: Six million without power as winter bites* від 26.11.2011 у реченні: *"As of this evening, blackouts continue in most regions and in Kyiv," Volodymyr Zelensky said in his nightly address.* (BBC, 2022) – *«Станом на сьогоднішній вечір відключення електрики тривають у більшості областей і в Києві», – сказав у своєму нічному зверненні Володимир Зеленський.*

Аналіз перекладу текстів, що містить офіційну інформацію показав, що подібно до текстів новин, українські приєднані групи перекладаються відповідно до значень, зафіксованих у словниках, а також деякі словосполучення та сполучники

підрядних означальних речень відтворюються в англійських текстах приєднаними групами. Так, на сайті *visitukraine.today* надано інформацію стосовно виїзду чоловіків з України в умовах воєнного стану – *Exceptions: when a man can leave Ukraine under martial law* (Visit Ukraine, 2022). У документі виявлено такі приєднані групи, як *according to, in accordance with, subject to, in accordance with, in addition, in cases: According to the requirements of the legislation, restrictions on crossing the border <...>; – who have <...> notification of enrollment in special military registration (in accordance with the decision of the Government to approve the list of positions and professions of conscripts subject to reservation for the period of mobilization and wartime); – drivers who are reserved for international cargo transportation, <...>, medical cargo and humanitarian aid cargoes, in accordance with the established procedure. <...> In addition, conscripts or certain categories of citizens may cross the border to leave Ukraine in cases provided by law, <...>. – Відповідно до вимог законодавства обмеження щодо перетину кордону <...>; – які мають <...> повідомлення про взяття на спеціальний військовий облік (згідно з рішенням Уряду про затвердження переліку посад і професій військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню на період мобілізації та воєнний час); – водіїв, які в установленому порядку зарезервовані для міжнародних вантажних перевезень, <...>, медичних вантажів та вантажів гуманітарної допомоги. <...> Крім того, військовозобов'язані або окремі категорії громадян можуть перетинати кордон для виїзду з України у випадках, передбачених законодавством, <...>.*

Згідно з результатами аналізу відтворення українських приєднаних груп в англійських текстах, можна стверджувати, що вони перекладаються відповідниками, зафіксованими у словниках. Окрім того, перекладачі використовують англійські приєднані групи при перекладі інших частин української мови та граматичних конструкцій.

Висновки. При відтворенні українських приєднаних груп англійською мовою перекладачу важливо враховувати не лише всі їхні значення у мові перекладу, а й виявляти творчість, щоб не втратити зміст та зробити переклад читавим.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні способів перекладу на англійську мову приєднаних груп, вжитих в українській художній літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Л. М. Особливості засвоєння синтаксичних конструкцій при вивченні української мови як іноземної. Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 20 лютого 2020 року. Харків: ХНАДУ, 2020. 161 с.
2. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ. Т. 3: П-С. 2012. 426 с.
3. Щербак О. М. Дискурс німецькомовних інтернет-новин: лінгвориторичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2016. 20 с.
4. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/>
5. Byrne J. Technical Translation. Dordrecht: Springer. 2016. 230 p.
6. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. NY: Cambridge University Press. 2004.
7. Griebel C. Rechtsübersetzung und Rechtswissen: Kognitionstranslatologische Überlegungen und empirische Untersuchungen des Übersetzungsprozesses. Frank&Timme GmbH, Berlin, 2013.
8. Marchetti A. Beyond Literary Analysis. Great Britain: Heinemann, 2018. 272 p.
9. Radziszewska A. Äquivalenz in Fachübersetzung – pragmatische Aspekte. *Diskurs und Terminologie beim Fachübersetzen und Dolmetschen*. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010.
10. Reinart S. Kulturspezifik in der Fachübersetzung. Frank&Timme GmbH, Berlin, 2009.
11. Schulz M. Übersetzen – ein Job für “Einköpfe”. URL: <http://www.doku.net/artikel/uebersetze.htm>
12. Stickle G. Zur Kultur der Rechtssprache. *Mitteilungen 10: Aspekte der Sprachkultur*. Mannheim, 2004. S. 29–60.
13. Stolze R. Kulturelle Aspekte beim Fachübersetzen. *Diskurs und Terminologie beim Fachübersetzen und Dolmetschen*. Hrsg. J. Maliszewski. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010.
14. Translating military slang terms from English. *Research on Humanities and Social sciences*. 2016. № 6(24). Pp. 52–62.
15. Visit Ukraine. URL: <https://visitukraine.today/blog/102/exceptions-when-a-man-can-leave-ukraine-under-martial-law>

REFERENCES

1. Arkhopenko, L. M. (2020). Osoblyvosti zasvoiennia syntaksychnykh konstrukttsii pry vyvchenni ukrainskoi movy yak inozemnoi [Peculiarities of learning syntactic constructions when learning Ukrainian as a foreign language]. *Mizhnarodnyi naukovo-metodychnyi seminar «Novitni pedahohichni tekhnolohii u vykladanni mov inozemnym studentam»: materialy seminaru*, Kharkiv, 20 liutoho 2020 roku. Kharkiv: KhNADU, 161. [in Ukrainian].
2. Zaghnitko A. Slovnyk suchasnoji lynchvistyky: ponjattja i termyny. [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]. Donecjk: DonNU. T. 3: P-S. 2012. 426 s. [in Ukrainian].
3. Shcherbak O. Dyskurs nimecjkomovnykh internet-novyn: lynchvorytorychnyj aspekt [The discourse of German-language Internet news: a linguistic aspect]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk.stupenja kand. filol. nauk: 10.02.04; Odes. nac. un-t im. I. I. Mechnykova. Odesa, 2016. 20 s. [in Ukrainian].
4. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/>
5. Byrne J. Technical Translation. Dordrecht: Springer. 2016. 230 p.
6. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. NY: Cambridge University Press. 2004.
7. Griebel C. Rechtsübersetzung und Rechtswissen: Kognitionstranslatologische Überlegungen und empirische Untersuchungen des Übersetzungsprozesses. [Legal translation and legal knowledge: cognitive translational considerations and empirical studies of the translation process] Frank&Timme GmbH, Berlin, 2013. [in German]
8. Marchetti A. Beyond Literary Analysis. Great Britain: Heinemann, 2018. 272 p.
9. Radziszewska A. Äquivalenz in Fachübersetzung – pragmatische Aspekte. [Equivalence in technical translation – pragmatic aspects] *Diskurs und Terminologie beim Fachübersetzen und Dolmetschen*. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010. [in German]
10. Reinart S. Kulturspezifik in der Fachübersetzung. [Culture specifics in technical translation] Frank&Timme GmbH, Berlin, 2009. [in German]
11. Schulz M. Übersetzen – ein Job für “Einköpfe”. [Translating – a job for “Einköpfe”] URL: <http://www.doku.net/artikel/uebersetze.htm>. [in German]
12. Stickle G. Zur Kultur der Rechtssprache. [On the culture of legal language] *Mitteilungen 10: Aspekte der Sprachkultur*. Mannheim, 2004, 29-60. [in German]
13. Stolze R. Kulturelle Aspekte beim Fachübersetzen. [Cultural aspects in technical translation] *Diskurs und Terminologie beim Fachübersetzen und Dolmetschen*. Hrsg. J. Maliszewski. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010. [in German]
14. Translating military slang terms from English. *Research on Humanities and Social sciences*, 2016, 6(24), 52–62.
15. Visit Ukraine. URL: <https://visitukraine.today/blog/102/exceptions-when-a-man-can-leave-ukraine-under-martial-law>